

Avdelningen för regler och behörighet
Per Svante Landelius
Per-svante.landelius@socialstyrelsen.se

Administrativa problem för personer som bytt juridiskt kön

Sammanfattning

Socialstyrelsen fick i juni 2012 regeringens uppdrag att initiera och samordna ett myndighetsövergripande samarbete i syfte att minska den administrativa bördan för en person i samband med ändring av könstillhörighet. Vid uppdragets genomförande identifierades av såväl intresseorganisationer som myndigheter ett antal problem som sammantaget rörde hanteringen av ändring av personnummer och namn i folkbokföringen, ändring av betyg och behörigheter, rätten till pension och socialförsäkringsförmåner och kontakter med företag om bl.a. privata kontrakt, avtal, tillgångar och skulder hos banker. Vidare identifierades frågor som rör rätten till sekretess och integritet för den som bytt juridiskt kön samt behovet av att inte i behöva förklara och visa upp sin tidigare identitet. Andra frågor som togs upp gällde bemötande och skydd, säkerhet och trygg vård på institutioner inom kriminalvård, flyktingmottagning och socialtjänst.

Sexton myndigheter har inom ramen för uppdraget granskat sin verksamhet utifrån de administrativa problem som de personer som bytt juridiskt kön kan ha i kontakterna med myndigheten. Myndigheterna har även lämnat förslag på vad som kan göras för att komma till rätta med problemen och vad respektive myndighet själv har vidtagit för åtgärder. Av de PM som lämnats in och av de kontakter som tagits med myndigheterna framgår att ett förändringsarbete har påbörjats på många myndigheter. Många problem har kunnat åtgärdas internt inom myndigheterna. Det gäller bland annat frågor om bemötande, sekretess, hantering och avisering av nya personuppgifter. Andra problem kräver ytterligare utredning och åtgärder som myndigheten inte själv har mandat att vidta. Socialstyrelsen anser därför att regeringen bör överväga att i samverkan med berörda myndigheter initiera de utredningar och de åtgärder som bedöms nödvändiga.

Inledning

För att den person som fått ny könsidentitet ska kunna leva fullt ut i sin nya juridiska könstillhörighet måste den nya identiteten med nytt personnummer och namn få genomslag på många olika områden och i många sammanhang. För den

enskilde individen kan det innebära många administrativa problem i kontakter med myndigheter, privata företag, organisationer och föreningar.

Socialstyrelsen fick i juni 2012 regeringens uppdrag att initiera och samordna ett myndighetsövergripande samarbete i syfte att minska den administrativa bördan för personer som ändrat könstillhörighet (S2012/4530/FS).

Som ett första steg för att identifiera de problem en person som bytt juridiskt kön upplever kallades berörda intresseorganisationer¹ till Socialstyrelsen. Därefter inbjöd Socialstyrelsen ett antal myndigheter² som hanterar frågor som på olika sätt har en avgörande betydelse för att den enskilde individen fullt ut ska kunna leva i sitt nya juridiska kön. Sexton myndigheter redovisade i en PM de administrativa problem som kan förekomma för personer som fått nytt personnummer och namn med anledning av ändrad könstillhörighet (bilaga 1-3). Myndigheterna lämnade även förslag på vad som kan göras för att komma till rätta med problemen och vad respektive myndighet själv har vidtagit för åtgärder.

Sammantaget rör de problem som identifierats av såväl intresseorganisationer som myndigheter hanteringen av ändring av personnummer och namn i folkbokföringen, ändring av betyg och behörigheter, rätten till pension och socialförsäkringsförmåner och kontakter med företag om bl.a. privata kontrakt, avtal, tillgångar och skulder hos banker. Vidare identifierades frågor som rör rätten för den som bytt juridiskt kön till sekretess och integritet och behovet av att inte i behöva förklara och visa upp sin tidigare identitet. Andra frågor som togs upp gällde bemötande och skydd, säkerhet och trygg vård på institutioner inom kriminalvård, flyktingmottagning och socialtjänst. (Bilaga 1-3, administrativa problem i samband med ändrad könstillhörighet – PM från arton myndigheter)

Folkbokföring och byte av personnummer

Könsneutrala personnummer

Att införa könsneutrala personnummer skulle kunna vara ett sätt att lösa många av de administrativa problem personer som byter juridiskt kön upplever. Frågan har utretts av folkbokföringsutredningen och redovisats i betänkandet Personnummer och samordningsnummer (SOU 2008:60). Kostnaderna för Skatteverket och andra myndigheter bedömdes vara mycket höga. Dessutom skulle förändringen innebära betydande problem för den individbaserade statistiken och forskningen. De samhällsfunktioner som har behov av uppgifter om biologiskt kön som t.ex. sjukvården och forskningen skulle då istället behöva hämta dessa uppgifter på annat sätt.

Avisering av ändrade personuppgifter

Intresseorganisationerna har efterfrågat information om vilka myndigheter som får avisering om nya personuppgifter och på vilka myndigheter de nya uppgif-

¹ RFSL, RFSL ungdom, KIM, Transföreningen FPES

² Arbetsförmedlingen, Brottsoffermyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Datainspektionen, Finansinspektionen, Försäkringskassan, Universitetskanslerämbetet, Kronofogdemyndigheten, Migrationsverket, Patent- och registreringsverket, Pensionsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Skatteverket, Skolverket, Smittskyddsinstitutet, Socialstyrelsen, Sveriges kommuner och landsting, Transportstyrelsen, Bolagsverket.

terna uppdateras automatiskt. Dessutom efterfrågar man en tjänst där man själv kan bestämma vilka myndigheter, organisationer och företag som ska informeras om byte av namn och personnummer.

Skatteverket hanterar byte av personnummer i ett stort antal IT-system. De svårigheter som de personer som bytt juridiskt kön upplever i kontakterna med andra myndigheter och företag utgår huvudsakligen från folkbokföringens hantering av ändrad könstillhörighet och aviseringen av det nya personnumret till andra myndigheter och organisationer. Uppgift om byte av personnummer aviseras från folkbokföringens aviseringsregister Navet till andra myndigheter och i Statens person och adressregister (SPAR) till privata aktörer som t.ex. banker och försäkringsbolag som begär att få sina kundregister uppdaterade. Hur uppgifterna omhändertas av mottagande myndigheter och organisationer har Skatteverket ingen sammanställning över.

Alla myndigheter i Sverige har rätt att få uppgifter från folkbokföringen genom Navet om uppgifterna behövs för deras myndighetsutövning. Navets funktioner regleras i lagen (2001:182) och förordningen (2001:589) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet. Några av de myndigheter som Skatteverket överför uppgifter från folkbokföringen till är: Försäkringskassan, Migrationsverket, Lantmäteriet, Centrala studiestödsnämnden, Arbetsförmedlingen och Transportstyrelsen. Sveriges alla kommuner och landsting har veckovis avisering.

Skatteverkets avisering innebär att den som bytt namn och personnummer inte själv behöver meddela namn och personnummerförändringar till myndigheter och många större företag. Det sker i de flesta fall automatiskt. Den som är medlem i förening, organisation eller har andra engagemang bör själv meddela de nya personuppgifterna då det inte är säkert att de har beställt automatisk uppdatering från Skatteverkets register.

Det ingår inte i Skatteverkets uppgift att på den enskildes begäran avisera företag och organisationer om adressändringar och nya personuppgifter.

Skydd av personuppgifter

Intresseorganisationerna menar att det finns de som upplever att skyddet av personuppgifter gäller de nya uppgifterna och därför försvårar vardagen. Intresseorganisationerna anser vidare att uppgifter om byte av juridiskt kön inte borde vara så lättillgängliga och offentliga och inte borde kunna säljas. Detta trots att personuppgifterna är skyddade.

Skatteverket har som rutin att fråga den som får ett nytt personnummer som en följd av ändrad könstillhörighet om personen vill ha en sekretessmarkering för sina personuppgifter i folkbokföringsdatabasen för att minska antalet personer på andra myndigheter som kan se kopplingen mellan det gamla och det nya personnumret. För att få genomslag på de gamla uppgifterna bör sekretessmarkeringen göras före personnummerändringen. Nackdelen med sekretessmarkering är att den som har skyddade personuppgifter själv måste kontakta de privata aktörer som personen har relation till och meddela uppgift om nytt personnummer, namn och adress.

Sekretessmarkeringen överförs automatiskt via Navet till myndigheter, kommuner och landsting som har automatisk avisering. Det gäller även Statens personadressregister, SPAR, som lämnar ut adresser till bl.a. banker och försäkringsbolag. En sådan markering utgör ingen slutlig prövning av sekretessfrågan. Varje myndighet ansvarar för sina egna personregister. Det innebär att det är myndigheten själv som bestämmer vad som ska vara tillgängligt för de egna handlingarna och vad som ska vara offentligt.

Sekretessbelagda uppgifter i SPAR är däremot inte möjliga att komma åt. Sedan 2014 innehåller SPAR inte uppgifter om namn och adress för personer med sekretessmarkering. SPAR innehåller dock uppgifter om själva personnumret, sekretessmarkeringen och datum från när sekretessmarkeringen gäller. För att SPAR ska kunna avisera en förändrad uppgift krävs att företaget ifråga har lämnat en förteckning till SPAR med alla personnummer som är kund hos företaget. Har man det "gamla personnumret" som kund aviserar Skatteverket att det personnumret är avregistrerat och bifogar uppgifter om det nya personnumret. Om däremot det gamla personnumret är sekretessmarkerat skickas inga uppgifter.

Dagens regler rörande sekretessen är utformade som en avvägning mellan olika ändamål, såsom samhällets behov av att uppgifterna är tillgängliga och risken för intrång i den enskildas personliga integritet. En kommitté har i juni 2014 fått regeringens uppdrag att bland annat analysera om skyddet för den personliga integriteten i databaser är tillräckligt. Kommittén ska föreslå de grundlagsändringar och andra lagändringar som de finner motiverade. Uppdraget ska redovisas senast hösten 2016.

Registrering av familjemedlemmar

Intresseorganisationerna menar att rättsliga relationer i första hand bör beskrivas i termer av vårdnadshavare och att endast denna uppgift borde vara tillgänglig för att det inte ska bli problem att utöva vårdnaden i de fall då föräldrarnas nya personuppgifter inte står med i barnets personbild. Vidare anser de att alla själva bör få välja hur de ska benämnas/refereras till av familj och släkt. Som t.ex. son eller dotter – mor eller far.

Personuppgifter för föräldrar och barn till personer som bytt juridiskt kön presenteras i folkbokföringen så som de såg ut fram till att könstillhörigheten ändrades. Detta kan, enligt Skatteverket, innebära problem när bouppteckning ska göras vid föräldrarnas död och vid identifiering av vårdnadshavare för barn. De föräldrarättsliga reglerna bör, enligt Skatteverket, analyseras djupare och det gäller även behov av att utreda Skatteverkets hantering av vårdnadshavare för barn vars föräldrar får ändrad könstillhörighet. Skatteverket anser därför att de bör få i uppdrag att närmare utreda frågan (bilaga 4).

Namnbyte

Intresseorganisationerna har framfört behovet av att avisering om ändrat namn och personnummer bör samordnas.

Enligt namnlagen (1982:670) hanterar Skatteverket byte av förnamn (första gången byte sker) och byte av efternamn i de fall man har familjeanknytning till

det namn man önskar. Ansökan om byte till nybildade efternamn eller namn man inte kan få genom ansökan till Skatteverket görs hos Patent- och registreringsverket. Enligt ett förslag till ny namnlag, En ny lag om personnamn (SOU 2013:35), ska Skatteverket hantera alla frågor rörande personnamn.

Enligt uppgifter från Skatteverket och Patent- och registreringsverket är arbetet med den nya lagen försenat och lagen kommer att träda ikraft tidigast under 2016.

Behörighet och legitimationer

Personer som fått sin legitimation eller behörighet innan de bytte juridiskt kön måste få sina behörighetshandlingar uppdaterade med nytt namn och nytt personnummer. Det går till på lite olika sätt beroende på vilken myndighet som handlägger ärendet och vilken typ av behörighet det gäller. Nedan redovisas hur Skolverket, Transportstyrelsen och Socialstyrelsen handlägger dessa ärenden.

Skolbetyg och examensbevis från högskolor

Skolverket gör bedömningen att 27 § förvaltningslagen (1986:223) om omprövning ger rektor möjlighet att ändra identitetsuppgifter i slutbetyg för den som bytt juridiskt kön. Elever i utbildningar som inte omfattas av förvaltningslagens 27 § bör, enligt Skolverket mening, ha samma möjligheter till omprövning som dem i det offentliga skolväsendet. Det finns dock skäl, enligt Skolverket, att överväga en kompletterande reglering kring hur personer som bytt juridiskt kön ska få sina merithandlingar ändrade. Det gäller datering av betyg och vem som ska stå som utfärdare av dokumentet. Enligt uppgift från Skolverket ska frågan utredas inom ramen för den statliga utredningen Offentlighetsprincipen i fristående skolor (dir. 2014:91)

Högskolorna är självständiga myndigheter och hanteringen av ändring av personnummer i examensbetyg varierar mellan högskolorna.

Lärarlegitimationer

Skolverket utfärdar lärarlegitimationer. Skolverket har idag ingen automatisk uppdatering av personuppgifter från Skatteverket varför den person som bytt namn och personnummer själv måste ansöka om en ny legitimation. På Skolverket finns en särskilt utsedd kontaktperson som hanterar dessa ärenden från ansökan till avslut.

Behörighet inom transportsektorn

Då Transportstyrelsen får information om personnummerbyte från Skatteverket sker förnyelse av intyg, certifikat, bevis etc. med automatik.

Uppgifterna i vägtrafikregistret ändras automatiskt när Transportstyrelsen får avisering om personnummerbyte. Alla uppgifter om personen, såsom namn, adress, körkortsbehörighet, fordonsinnehav etc. flyttas med automatik över till det nya personnumret och förnyelse av körkort sker med automatik.

Lokförarbevis uppdateras manuellt efter avisering från Skatteverket om nya personuppgifter och därefter kan ett nytt förarbevis beställas. Om personen i

samband med byte av juridiskt kön bytt namn ska signaturen förnyas och vid behov ett nytt foto tas.

Handlingar som är kopplade till en persons tillstånd inom sjö- och luftfartsområdet finns samlade på Transportstyrelsens sjö- och luftfartsavdelning. I dessa handlingar anges det personnummer som gällde då ansökan gjordes, provet genomfördes eller annan handling som är kopplad till tillståndet. I de fall en person bytt juridiskt kön gäller sekretess i vissa fall och då är inte uppgifterna tillgängliga för alla.

Legitimationer inom hälso- och sjukvården

Personer som bytt juridiskt kön kan, enligt Socialstyrelsen, uppleva svårigheter om det blir nödvändigt att till arbetsgivaren redovisa legitimationsbevis som utfärdats före bytet av juridiskt kön. Svårigheter kan även uppstå för personen om uppgifter om identitet lämnas ut när handlingar begärs ut av arbetsgivaren eller annan part.

Behörighetsenheten på Socialstyrelsen prövar och utfärdar bevis om behörighet för hälso- och sjukvårdspersonal med såväl svensk som utländsk utbildning. Socialstyrelsen ansvarar också för registret över legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal, det så kallade HOSP-registret³.

Legitimationsbevis är en originalhandling som utfärdas en gång. Om beviset skulle förkomma eller om namnbyte eller personnummer ändras så utfärdas inget nytt bevis om behörighet utan istället utfärdar myndigheten vid förfrågan ett intyg om giltig behörighet. Intyg om behörighet innehåller samma information som legitimationsbeviset. Undantaget är personer som har ändrat könstillhörighet, då utfärdar Socialstyrelsen ett nytt behörighetsbevis i original som anger den nya identiteten. Socialstyrelsen har i dag inte någon automatisk avisering från Skatteverket om ändring av personnummer och det innebär att den person som bytt personnummer själv måste meddela ändringen till Socialstyrelsen. Inom myndigheten pågår arbete med att förändra datasystemen så att det ska bli möjligt att ändra personnumret automatiskt utifrån Skatteverkets avisering.

Socialstyrelsen arbetar mot att kunna avskaffa papperslegitimationer. Uppgifter om giltig behörighet ska istället vara sökbara i ett öppet register. I utredningen ”Bättre behörighetskontroll” – Ändringar i förordningen (2006:196) om register över hälso- och sjukvårdspersonal (SOU 2012:42) föreslås att det öppna registret ska innehålla information om namn, födelseår, yrke, specialitet och datum för utfärdande av legitimation respektive bevis om specialkompetens.

Pensioner och socialförsäkringar

Pensionsförmåner

Intresseorganisationerna är oroliga för att pensionsrätter kan gå förlorade i samband med fastställelse av nytt juridiskt kön.

³ Det gäller följande yrkesgrupper: apotekare, arbetsterapeut, audionom, barmorska, biomedicinsk analytiker, dietist, fysioterapeut, kiropraktor, logoped, läkare, naprapat, optiker, ortopedingenjör, psykolog, psykoterapeut, receptarie, röntgensjuksköterska, sjukgymnast, sjukhusfysiker, sjuksköterska, tandhygienist och tandläkare.

Inom pensionsområdet får ändrad könstillhörighet, enligt Pensionsmyndigheten, inga praktiska konsekvenser förutom när det gäller änkepension. När ett personnummer ändras, oavsett anledning, kommer alla uppgifter om pensionsrätter om den berörda personen att flyttas över från det gamla personnumret till det nya personnumret.

Innan en person ansöker om ålderspension lagras uppgifter om intjänade pensionsrätter i ett särskilt register. Vid byte av personnummer överförs dessa uppgifter automatiskt från det gamla till det nya personnumret så snart aviseringen erhållits från Skatteverket.

Om en person som har beviljats bostadstillägg eller äldreförsörjningsstöd ändrar könstillhörighet fortsätter dessa förmåner tillsammans med övriga pensionsförmåner att betalas ut till det nya personnumret. Några avbrott sker inte och någon ny ansökan behöver inte lämnas in.

Om däremot en person med kvinnligt födelsekön beviljats änkepension och sedan byter juridiskt kön försvinner rätten till änkepension. Systemet är under avveckling. Hittills har ingen blivit drabbad enligt Pensionsmyndigheten.

Socialförsäkringsförmåner

Då en person byter personnummer sker avisering från Skatteverket till Försäkringskassan. Det nya personnumret uppdateras automatiskt i Försäkringskassans IT-system.

Inom verksamhetsområdet föräldraförmåner finns det flera könsspecifika regler och uttryck i Socialförsäkringsbalken, som hon eller barnets mor. Detta ska, enligt Försäkringskassan, inte utgöra något hinder för att bevilja graviditetspenning och/eller föräldrapenning till en person med manligt födelsekön som föder barn. Intentionerna är att lagtexten ska ändras till gravid person. Vidare pågår det inom myndigheten arbete med att omarbete och språkgranska brev, blanketter och informationsmaterial i syfte att få till stånd ett könsneutralt språk. Uttryck som mamma eller pappa ersätts t.ex. med förälder.

Försäkringskassan anser att det finns anledning att stärka handläggarnas kompetens gällande bedömning av rätten till ersättning vid behandlingar i samband med könsbyte. Processen vid könsbytet och de medicinska ingrepp det kan föranleda bör klarläggas. I en kompletterande PM från Försäkringskassan (2014.06.19) har myndigheten efter en genomgång av rättsläget kommit fram till att processen för könskorrigering bör kunna inkluderas i sjukdomsbegreppet. Det innebär att en försäkrad person som genomgår könskorrigering behandling kan ha rätt till sjukpenning om arbetsförmågan är nedsatt med minst en fjärdedel.

Placering på flyktingförläggningar och institutioner

Intresseorganisationerna är kritiska mot att placeringar på institutioner sker enbart utifrån juridiskt kön utan att individuella säkerhetsbedömningar görs i större utsträckning. Det kan gälla placeringar på flyktingförläggningar, kriminalvårdsanstalter och på Statens institutionsstyrelsens anläggningar.

Migrationsverkets boendeplaceringar

Huvudregeln vid Migrationsverkets boendeplacering av asylsökande är att placeringarna görs utifrån det kön som registrerats när personen sökte asyl. En förutsättning för att en transpersons utsatthet i boendesituationen ska hanteras är att medarbetarna upptäcker och tar både risk för utsatthet och faktiska exempel på utsatthet på allvar. Migrationsverket menar därför att oavsett hur kön registreras bör rutinerna för information mellan ansökningsenheter och mottagarenheter ses över.

Placering på kriminalvårdsanstalt

Kriminalvården har under senare år placerat två personer på anstalt där de dömda varit i färd med att ändra kön. Hormonbehandling har pågått och deras personnummer har inte ändrats. Kriminalvården skriver i sin PM: ”Då myndighetens datasystem inte tillåter att en person av ”fel” kön placeras i en anstalt för det andra könet har situationen lösts genom att de fått sina placeringar på anstalter där man kan hantera de svårigheter som kan uppstå. I dessa två fall har hormonbehandlingen fortgått och placeringen skett på anstalt för män.”

Skulle någon dömd person som är i färd med att byta kön befinna sig på fri fot finns, enligt Kriminalvården, eventuellt möjlighet att medge uppskov till dess behandlingen är färdig och nytt personnummer tilldelats. Då denna situation uppstår oerhört sällan har Kriminalvårdsstyrelsen för närvarande inga planer på att förändra systemet så att det blir möjligt att ”välja” kön på den dömde, alternativt överskrida könsgränserna. Det finns inte heller behov av att inrätta särskilda enheter som kan ta emot personer som byter kön.

Placering för vård på Statens institutionsstyrelsers anläggningar

Statens institutionsstyrelse (SiS) har efter förfrågan om styrelsen har uppmärksammat några problem vid placering av personer med könsdysfori och hur man hittills har hanterat eventuella problem. Enligt SiS ska vården och behandlingen utgå från den enskildes individuella behov. Vid val av institution för unga som vårdas enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) ska SiS ta hänsyn till dels den unges behov av specialiserad vård och dels institutionens närhet till hemorten.

SiS har inte några absoluta regler för hur placeringen ska gå till beroende på juridiskt kön, även om utgångspunkten är att män/pojkar och kvinnor/flickor placeras var för sig. För personer som har ändrat eller vill ändra sitt juridiska kön sker placeringen i princip på samma sätt som för övriga personer. Man tar hänsyn till det specifika vårdbehovet samt behovet av skydd och säkerhet.

Placeringsenheten på SiS har placerat två ungdomar som de vet är transsexuella. I de fallen har man gjort överväganden utifrån deras specifika behov och kommit fram till att de skulle placeras utifrån sitt juridiska kön. Det är dock inte säkert att varje tänkbar placering skulle få det utfallet, då det inte är ett helt oproblemiskt beslut.

Flyktingar och asylsökande

Alla migranter registreras i Migrationsverkets system som män eller kvinnor. Att bestämma kön för en migrant kan ibland vara svårt. Migrationsverket pekar på några knäckfrågor som inte helt ligger inom myndighetens mandat att lösa. Vem ska bestämma kön för en migrant om personens könsuttryck inte överensstämmer med det kön som finns angivet i passet, om identitetshandlingar saknas/inte lämnats till myndigheten eller i de fall uppgift om kön saknas i passet?

Migrationsverket ser möjligheter att förändra och förbättra rutinerna som rör uppgifter om kön på LMA-kortet⁴, riktlinjer för utfärdande av UT-kort⁵ och att tydliggöra möjligheten att ansöka om främlingspass.

Transpersoner som sökt asyl har själva påtalat att LMA-kortet tvingar dem till att vid varje tillfälle kortet behöver visas komma ut med sin transidentitet. Migrationsverket äger dessa kort och de är inte godkända som id-handling. Om det är nödvändigt att migrantens kön måste framgå av LMA kortet kan vid behov utredas vidare enligt Migrationsverket. Uppgifter om den person som byter kön i Sverige borde kunna överföras direkt från folkbokföringen till Migrationsverkets system och därefter borde ett nytt UT-kort kunna hämtas ut.

Det är inte självklart att hemlandets myndigheter erkänner ett könsbyte som genomförts i Sverige. En person som bytt juridiskt kön i Sverige kommer då att sakna resehandlingar. Frågan om möjlighet för transpersoner att ansöka om och beviljas främlingspass på denna grund skulle kunna tydliggöras. Information om möjligheten skulle i så fall behöva synliggöras externt på ett sätt så att en transperson i den situationen kan förstå att denna möjlighet finns.

I diskussionerna om nya styrdokument inom myndigheten bör förutom sexuell läggning även frågor om könsidentitet inkluderas.

Övriga problemområden

Krav och utmätning

Risken finns att personer som bytt personnummer inte nås av betalningskrav och att den som har fordringar efter en utmätning inte får sina tilldelade medel. Kronofogdemyndigheten saknar rutiner för handläggning av dessa ärenden. För närvarande görs manuella sambandskopplingar i varje enskilt fall där ett byte av personnummer skett. Problemen kan, enligt Kronofogdemyndigheten, åtgärdas genom att ta fram interna anvisningar och ändringar av IT-system i utsköknings- och indrivningsbasen. Kronofogdemyndigheten avser att på längre sikt försöka införa system som kan identifiera personer med ett könsneutralt ID-nummer.

⁴ LMA-kort är ett plastkort med vissa identitetsuppgifter och fotografi som utfärdas till alla asylsökande som bevis på att en person är inskriven i Migrationsverkets mottagningssystem. LMA står för lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m fl. LMA-kortet ägs och utformas av Migrationsverket.

⁵ UT-kort är ett plastkort som utgör bevis på uppehållstillstånd och som också innehåller vissa identitetsuppgifter samt fotografi. UT-kortet håller en EU-gemensam standard och eventuella ändringar på det behöver alltså samordnas med övriga medlemsländer.

Registrering av företag och enskilda näringsidkare

Bolagsverket för register över aktiebolag och handelsbolag, registrerar enskilda näringsidkare, försäkringsförmedlare samt för ett företagsinteckningsregister. Bolagsverkets konstaterar i sin PM att rutinerna för hur registreringen görs skiljer sig åt i de olika registren. I *aktiebolags- och handelsregistret* och i *registret över enskilda näringsidkare* sker ändringen utifrån Skatteverkets avisering. Vid registrering av *enskilda näringsidkare* ändras personnumret på motsvarande sätt men utan att personnumret ändras bakåt i tiden. För att kunna ändra uppgifterna i *företagsinteckningsregistret (FIR)* krävs en ansökan från den enskilde näringsidkaren samt att det utfärdade företagsinteckningsbrevet skickas till Bolagsverket för utbyte. Kammarkollegiet prövar ansökan. Om ansökan godkänns utfärdas ett nytt inteckningsbrev som ersätter det gamla. Det gamla inteckningsbrevet sparas. I registret över *försäkringsförmedlare* byts personnumret manuellt från den dag aviseringen inkommit.

Det är, enligt Bolagsverket, önskvärt att aviseringar från folkbokföringen sker maskinellt i samtliga register som hanteras av verket. Nya ändringar har införts i företagsinteckningsregistret. Efter avisering från folkbokföringsmyndigheten ändras personnumret och en underrättelse skickas till den berörda näringsidkaren som då har att leverera brevet till företagsinteckningsmyndigheten (FIM) för utbyte. I annat fall kan man härleda företaget med uppgiften om det tidigare personnumret.

Arbetsförmedling

Intresseorganisationerna har pekat på de svårigheter personer med könsidentitetsproblematik kan ha att komma ut på arbetsmarknaden på grund av psykisk ohälsa. Dessutom pekar man på praktiska problem som ovilja att visa gamla intyg. Det kan också, enligt intresseorganisationerna, innebära en säkerhetsrisk att kontakta tidigare arbetsgivare som enbart känner till personen i dennes tidigare könsidentitet.

Registret med personuppgifter över inskrivna vid Arbetsförmedlingen uppdateras automatiskt dagligen via Skatteverkets aviseringssystem Navet.

På Arbetsförmedlingen pågår arbete med förtroende- och bemötandefrågor. Alla anställda genomgår utbildningen *Lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet* vars syfte är att höja kunskapsnivån om diskriminering, normer och mänskliga rättigheter. Arbetsförmedlingen planerar också att erbjuda en webbaserad grundutbildning i HBTQ-frågor som alla medarbetare ska ha möjlighet att ta del av. En strategi för jämställdhets- och mångfaldsintegrering har tagits fram och sträcker sig till 2015.

Brottsskadeersättning

Brottsoffermyndighetens ärenden registreras i myndighetens ärendehanteringssystem Diabas. Systemet uppdateras inte automatiskt mot folkbokföringsregistret. Personuppgifterna i registret ändras och sekretessmarkeras då man får kännedom om ändrad könstillhörighet av brottsoffret själv eller i utredningen.

Brottsoffermyndigheten menar att det finns en risk att myndigheten inte känner till att en person har ändrat könstillhörighet efter brottet och att det därmed inte finns någon koppling till det tidigare personnummeret. I de fallen kan det vara svårt för sjukvården att hitta de journaluppgifter som är grunden för brottsofferersättningen.

Kontrakt, abonnemang och andra avtal med privata aktörer

I kontakterna med privata aktörer har intresseorganisationerna pekat på en mängd administrativa problem, men också kostnader i samband med personnummerbyte. Det kan bland annat handla om tillgångar och skulder hos banker, tillgångar som aktier och fonder som måste säljas och återköpas, rabatter på försäkringspremier, oron för att försäkringsskyddet kan försvinna samt rätt till intjänade bonuspoäng hos företaget. Intresseorganisationerna efterfrågar tydliga regelverk om vilka regler som gäller för att kunna tillvarata sina rättigheter gentemot privata aktörer.

Branschorganisationerna för Sveriges banker och försäkringsbolag, Bankföreningen och Sveriges Försäkringsförbund, har fått frågan om banker och försäkringsbolag har uppmärksammat några problem för bank- och försäkringskunder som bytt juridiskt kön.

Enligt Bankföreningen måste kunden själv lämna in ett nytt personbevis. Banken vidtar därefter de tekniska och webbaserade ändringar som krävs. Kunden behåller sina konton, lån och bankkort. Om kunden har ett digipass⁶ eller liknande måste kunden i normalfallet själv ändra detta med det nya personnumret då personnummer utgör del av inloggningen. Banken behöver normalt sju till tio dagar för att genomföra ändringarna, men tiden kan kortas något om skyndsamt hantering begärs.

Sveriges Försäkringsförbund har frågat några av medlemsföretagen om redan befintliga försäkringar löper på som vanligt. Svaren visar att försäkringsbolagen gör på lite olika sätt. Några bolag har automatisk avisering av ändrade personnummer och redan tecknad försäkring löper på som vanligt. Till andra bolag måste den försäkrade själv meddela försäkringsbolaget det nya personnumret för att försäkringen ska fortsätta att gälla medan man i ytterligare andra bolag måste teckna en ny försäkring då personnumret ändrats.

Pågående, planerade och genomförda förändringar

Sexton myndigheter har granskat sin verksamhet utifrån de administrativa problem som de personer som bytt juridiskt kön kan ha i kontakterna med myndigheten. Myndigheterna har även lämnat förslag på vad som kan göras för att komma till rätta med problemen och vad respektive myndighet själv har vidtagit för åtgärder. De pågående, planerade och genomförda förändringarna redovisas nedan.

⁶ Digipass är en säkerhetsprodukt från Vasco som tillhandahåller användarverifiering och digitala signaturer genom hårdvarunycklar som användaren bär med sig eller som mjukvara för handenheter, mobiltelefoner och persondatorer. Digipass är kompatibel med flera internationella tillämpningar för e-handel, internetbank-, nätverks- och myndighetstjänster.

- Dagens regler rörande sekretessen i *Skatteverkets* folkbokföringsregister ska ses över. En kommitté har i juni 2014 fått regeringens uppdrag att bland annat analysera om skyddet för den personliga integriteten i databaser är tillräckligt. Kommittén ska föreslå de grundlagsändringar och andra lagändringar som de finner motiverade. Uppdraget ska redovisas senast hösten 2016.
- Personuppgifter för föräldrar och barn till personer som bytt juridiskt kön presenteras i folkbokföringen så som de såg ut fram till att könstillhörigheten ändrades. Detta kan, enligt *Skatteverket*, innebära problem när bouppteckning ska göras vid föräldrarnas död och vid identifiering av vårdnadshavare för barn. De föräldrarättsliga reglerna bör analyseras djupare och det finns även behov av att utreda Skatteverkets hantering av vårdnadshavare för barn vars föräldrar får ändrad könstillhörighet. Skatteverket anser att frågan bör utredas.
- Enligt gällande regler hanteras namnändringar av både *Skatteverket* och *Patent- och registreringsverket*. I förslag till ny namnlag, En ny lag om personnamn (SOU 2013:35) ska Skatteverket hantera alla frågor rörande personnamn. Enligt uppgifter från Skatteverket och Patent- och registreringsverket är arbetet med den nya lagen försenat och lagen kommer att träda ikraft tidigast under 2016.
- *Socialstyrelsen* arbetar mot att kunna avskaffa papperslegitimationer. Det pågår även ett arbete med att utveckla datasystemen så att det ska bli möjligt att ändra personnummer automatiskt utifrån avisering från Skatteverket.
- Enligt gällande regler förlorar en person med kvinnligt födelsekön som beviljats änkepension och sedan ändrar könstillhörighet rätten till änkepension. Systemet är, enligt *Pensionsmyndigheten*, under avveckling. Hittills har ingen blivit drabbad enligt Pensionsmyndigheten.
- I socialförsäkringsbalken finns inom verksamhetsområdet föräldraförmåner flera könsspecifika regler och uttryck som hon eller barnets mor. Detta ska inte, enligt *Försäkringskassan*, utgöra något hinder för att bevilja graviditetspenning och/eller föräldrapenning till en person med manligt födelsekön som föder barn. Försäkringskassans intentioner är att lagtexten ska ändras till gravid person. Vidare pågår det inom myndigheten arbete med att omarbete och språkgranska brev, blanketter och informationsmaterial i syfte att få tillstånd ett könsneutralt språk. Uttryck som mamma eller pappa ersätts t.ex. med förälder.
- *Försäkringskassan* har efter en genomgång av rättsläget kommit fram till att processen för könskorrigering bör kunna inkluderas i sjukdoms-

begreppet. Det innebär att en försäkrad person som genomgår könskorrigering behandling kan ha rätt till sjukpenning om arbetsförmågan är nedsatt med minst en fjärdedel.

- Oavsett hur kön registreras bör rutinerna för placering på *Migrationsverkets* boendeenheter ses över för att säkerställa att transpersoners risk för utsatthet tas på allvar.
- *Migrationsverket* pekar på några problem som de inte själv kan lösa. Det gäller vem som ska bestämma kön för en migrant om personens könsuttryck inte överensstämmer med det kön som finns angivet i passet. Det gäller även för migrant som saknar/inte lämnat identitetshandlingar till myndigheten eller i de fall uppgift om kön saknas i passet.
- *Migrationsverket* ser möjligheter att förändra och förbättra rutinerna som rör uppgifter om kön på LMA-kortet, riktlinjer för utfärdande av UT-kort samt att tydliggöra möjligheten att ansöka om främlingspass för den person som ändrat könstillhörighet i Sverige.
- I diskussionerna om nya styrdokument på *Migrationsverket* bör, förutom sexuell läggning, även frågor om könsidentitet inkluderas.
- *Kronofogdemyndigheten* saknar rutiner för att säkerställa att personer som bytt personnummer nås av betalningskrav och att den som har fordringar efter utmätning får sina tilldelade medel. Problemen kan, enligt Kronofogdemyndigheten åtgärdas genom att det tas fram interna anvisningar och att ändringar görs av IT-system i utsöknings- och indrivningsbasen. Kronofogdemyndigheten avser att på längre sikt försöka införa system som kan identifiera personer med ett könsneutralt ID-nummer.
- Det är, enligt *Bolagsverket*, önskvärt att aviseringar från folkbokföringen sker maskinellt i samtliga register som hanteras av verket. Nya ändringar har införts i företagsinteckningsregistret. Efter avisering från folkbokföringsmyndigheten ändras personnumret och en underrättelse skickas till den berörda näringsidkaren som då har att leverera brevet till företagsinteckningsmyndigheten (FIM) för utbyte. I annat fall kan man härleda företaget med uppgiften om det tidigare personnumret.
- På Arbetsförmedlingen pågår arbete med förtroende- och bemötandefrågor. Alla anställda genomgår utbildningen *Lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet* vars syfte är att höja kunskapsnivån om diskriminering normer och mänskliga rättigheter. Arbetsförmedlingen planerar också att erbjuda en webbaserad grundutbildning i HBTQ-frågor som alla medar-

betare ska ha möjlighet att ta del av. En strategi för jämställdhets- och mångfaldsintegrering har tagits fram och sträcker sig till 2015.

Avslutande kommentarer

Av de PM som lämnats in och av de kontakter som tagits med myndigheterna framgår det att ett förändringsarbete har påbörjats på många myndigheter. Många problem har kunnat åtgärdas internt inom myndigheterna. Det gäller bland annat frågor om bemötande, sekretess, hantering och avisering av nya personuppgifter. Andra problem kräver ytterligare utredning och åtgärder som myndigheten inte själv har mandat att vidta. Skatteverket har påpekat behovet av att utreda hur personuppgifter för föräldrar och barn till personer som bytt juridiskt kön ska presenteras i folkbokföringen. Migrationsverket har pekat på svårigheten att bestämma kön för de migranter som har ett kön som inte överensstämmer med det kön som finns angivet i passet och för de personer som saknar pass eller där uppgifter om kön saknas i passet. Genomgången har dessutom visat på behovet av att se över reglerna för hur examensbetyg från högskolor och universitet kan ändras för dem som bytt juridiskt kön. Genomgången har också visat på behovet av ett tydligt regelverk om vad som gäller i kontakterna med privata aktörer. Socialstyrelsen anser därför att regeringen bör överväga, att i samverkan med berörda myndigheter, initiera de utredningar och de åtgärder som bedöms nödvändiga.